

Optymalny model wykorzystania transmisji audiowizualnej w procesie karnym – między efektywnością postępowania a gwarancjami jego uczestników

Gwałtowny i nieustający rozwój technologii informatycznych, powszechny dostęp do Internetu oraz stosunkowo niewielkie wymagania stawiane użytkownikom dostarczają ogromnych możliwości, z których społeczeństwo w ostatnich latach coraz częściej i odważniej korzysta. Prowadzi to do sytuacji, w której poszczególne sfery aktywności społecznej poddają się zdecydowanie szybko postępującemu procesowi wirtualizacji. Obecnie zdziwienia nie wywołuje już fakt, że w pewnych obszarach wirtualna rzeczywistość może uzupełniać, a wręcz wypierać realną. Naturalnym jest zatem, że coraz częściej pojawiają się pytania nie tyle o to czy, ale w jakim zakresie technologie informatyczne mogą i powinny zostać wykorzystywane przez wymiar sprawiedliwości. W dobie pandemii wirusa SARS-CoV-2, która stała się katalizatorem szerszej informatyzacji wymiaru sprawiedliwości, pytania te wybrzmiewają ze zwielokrotnioną mocą. Dotyczy to także obszaru funkcjonowania procesu karnego. W najnowszych osiągnięciach technicznych i informatycznych upatruje się bowiem szans na zwiększenie sprawności postępowania i ograniczenie jego kosztów, i to niezależnie od stanów nadzwyczajnych. W realiach współczesnego świata nie da się więc już dłużej unikać pytań o to, czy konwencjonalna rozprawa sądowa, jako relikw przeszłości, może zostać zastąpiona poprzez wideokonferencję? Czy i ewentualnie w jakim zakresie uwarunkowania związane z zasadami procesu karnego mogą stać w opozycji do zdalnego dokonywania czynności procesowych i procedowania z za komputera przez sędziego lub prokuratora? Czy zasada jawności oznacza, że rozprawa mogłaby być transmitowana w Internecie, np. w formie *streamingu*? Jakich zagrożeń należy spodziewać się prowadząc proces w formie zdalnej i jak ich uniknąć?

Kierując się potrzebą odpowiedzi na powyższe oraz szereg innych pytań, badania podejmowane w ramach przedmiotowego projektu zmierzają do ustalenia optymalnego zakresu zastosowania transmisji audiowizualnej w procesie karnym oraz wytyczenia granic, które nie powinny być przekraczane przy ich wprowadzaniu i stosowaniu w praktyce wymiaru sprawiedliwości karnej. Zarazem, uwzględniając stopień mobilności współczesnego społeczeństwa i występujący w wielu postępowaniach element transgraniczny, celem projektu jest także zbadanie, czy i w jakim stopniu możliwa jest harmonizacja przepisów proceduralnych państw członkowskich UE dotyczących zdalnego udziału w postępowaniu karnym.

Zasadniczą cechą wyróżniającą projektowane badania jest kompleksowość i interdyscyplinarność analizy problematyki stosowania technik transmisji obrazu i dźwięku w postępowaniu karnym. W ramach prowadzonych badań w pierwszej kolejności zdefiniowane zostaną zasadnicze czynniki, jakie determinują zakres i sposób wykorzystania transmisji audiowizualnej w procesie karnym, które zostały umiejscowione w następujących obszarach – zasady bezpośredniości, prawa do obrony i gwarancji procesowych uczestników procesu karnego, zasady jawności oraz sprawności i efektywności postępowania. W efekcie, zrekonstruowany zostanie również standard konstytucyjny i standard strasburski w zakresie odnoszącym się do rzetelności procesu, jawności postępowania i prawa do obrony w kontekście stosowania transmisji audiowizualnej w procesie karnym. Następnie, szczegółowej analizie poddane zostaną obowiązujące aktualnie w Polsce oraz w wybranych obcych systemach prawnych rozwiązania normatywne traktujące o wykorzystaniu technik audiowizualnych w sprawach karnych. W dalszej kolejności, przeprowadzone zostaną badania empiryczne, polegające na obserwacji przebiegu czynności podejmowanych z wykorzystaniem transmisji audiowizualnej oraz badaniach ankietowych wśród praktyków, uzupełnionych o ustrukturyzowane wywiady. Planowane jest również przeprowadzenie eksperymentu psychologicznego, którego celem będzie zbadanie, czy czynności przeprowadzane z wykorzystaniem transmisji audiowizualnej zapewniają materiał dowodowy porównywalny jakościowo z dowodami przeprowadzanych w sposób tradycyjny na sali sądowej. Dla wzbogacenia perspektywy badawczej, uwzględnione zostaną również aktualne wyniki badań w dziedzinie psychologii komunikacji, w szczególności w zakresie werbalnej i niewerbalnej komunikacji na sali sądowej. Badania obejmą również perspektywę techniczną, dlatego analizie poddane zostaną osiągnięcia w dziedzinie technologii informatycznych oraz płynące z nich możliwości dla wykorzystania transmisji audiowizualnej w procesie karnym.

Najważniejszymi spodziewanymi efektami badań jest przedstawienie stosownych propozycji wdrożeniowych dla polskiego ustawodawcy oraz określenie dobrych praktyk stosowania wskazanych technik przez organy postępowania karnego, jak też dokonanie oceny możliwości harmonizacji przepisów procesowych państw członkowskich UE we wskazanym zakresie.